

کلیک مدرسه

کلیک مدرسه

kilikmadrese.ir

مختصات و اطلاعاتی های رسمی

پدافند غیر عامل

(زمینه سازی برای مقاومت پایدار)

جزوه اصلی آزمون دوره پدافند غیر عامل
تاریخ ۹۶/۰۸/۲۰
آذربایجان شرقی

کیلک مدرسه

kilikmadrese.ir

بخشنامه ها و اطلاعیه های رسمی

...دفاع جزئی از هویت یک ملت زنده
است، هر ملتی که نتواند از خود دفاع کند
زنده نیست، هر ملتی هم که به فکر دفاع
از خود نباشد و خود را آماده نکند در واقع
زنده نیست، هر ملتی هم که اهمیت دفاع
را درک نکند به یک معنا زنده نیست، ما
نمی توانیم چشم و قدرت تحلیل داشته
باشیم، توطئه عمیق عناد آمیز استکبار
علیه اسلام و انقلاب و انقلاب اسلامی را
ببینیم در عین حال به فکر دفاع نباشیم.
(مقام معظم رهبری - ۶۸/۸/۲۹)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
(۳-۱۴)	فصل اول - کلیات
۴	۱. تاریخچه و بررسی سوابق جهانی
۱۰	۲. ویژگیهای جمهوری اسلامی ایران
۱۰	۳. سیر تحول جنگ ها
۱۴	۴. الزامات و ویژگیهای دفاع موثر در جنگهای نسل چهارم
(۱۵-۳۷)	فصل دوم - مبانی نظری دفاع غیر عامل
۱۷	۱. اهداف دفاع غیر عامل
۱۸	۲. اهمیت دفاع غیر عامل
۳۱	۳. اصول دفاع غیر عامل
(۳۸-۷۰)	فصل سوم - نمونه های عملی دفاع غیر عامل
۳۹	۱. دفاع غیر عامل در طبیعت
۴۲	۲. دفاع غیر عامل در حیوانات
۴۷	۳. دفاع غیر عامل در جنگهای صدر اسلام
۵۴	۴. دفاع غیر عامل در جنگ های جهانی دوم و غرب
۶۴	۵. دفاع غیر عامل در ایران
۷۱	منابع

پیشگفتار

تاریخ زندگی بشر همواره با موضوع جنگ همراه بوده است. این واقعیت به قدری تاثیرگذار بوده که بعنوان یک پدیده اجتماعی پذیرفته شده و جامعه شناسان بخشی از تحقیقات خود را پیرامون آن و تاثیراتی که بر زندگی انسانها می گذارد اختصاص داده اند. در این راستا پدافند غیر عامل با توجه به خوی تجاوز گرایانه و زیاده طلبانه استکبار جهانی تبدیل به یک اصل مهم، حیاتی و بسیار تعیین شده گردیده است.

در کشور ما با وجود انقلاب اسلامی و دارا بودن نظام ضد استکباری و ثروتهای عظیم نفت و گاز و ورود به عرصه های فناوری نوین و انرژی هسته ای و تهدیدات استکبار جهانی به موضوع پدافند غیر عامل توجه چندانی نشده است و حتی تجربه سالهای دفاع مقدس نیز در ایجاد هوشیاری لازم برای کاهش آسیب پذیری ها و توجه به محورهای پایه ای توسعه از نظر امنیت و دفاع، نقش قابل قبولی ایفا نموده است.

امروزه آشنایی مردم به اهمیت، اهداف و کارکردهای پدافند غیر عامل ضرورتی است اجتناب ناپذیر که رسالت و ماموریت نهادهای مسئول را صد چندان نموده است.

جامعه فرهنگیان کشور بعنوان انتقال دهندگان فرهنگ به آینده سازان کشور بهترین و شایسته ترین افراد در نظام تعلیم و تربیت هستند که می توانند مخاطبین پانزده میلیونی خود را با مفاهیم پدافند غیر عامل آشنا و اولیا دانش آموزان را نیز

کشور مهاجم جهت درهم شکستن اراده ملت و توان سیاسی، اقتصادی و نظامی کشور مورد تهاجم با اتخاذ استراتژی انهدام مرکز ثقل^۱، توجه خود را صرف بمباران و انهدام مراکز حیاتی، حساس و مهم می نماید.

نگرشی تحقیقی به آمار و سوابق ثبت شده جنگ های گذشته مؤید این موضوع می باشد که به علل وجود شکاف فناوری بین تسلیحات مدرن آفندی دشمن و تسلیحات پدافند هوایی خودی، آسیب پذیری سامانه های پدافند هوایی در برابر جنگ الکترونیک، غافلگیر شدن این سامانه ها در برابر هواپیماهای تهاجمی و موشکهای کروز و بالستیک، پرتاب موشک از ماوراء برد جنگ افزارهای پدافند هوایی، فقدان سلاح های ضد موشک، اهداف حیاتی و حساس موجود را در صورت نبود و یا ضعف اقدامات دفاع غیر عامل به هدفهای ساده و آسانی برای هدف گیری موفق و سریع هواپیماهای حمله ور و تسلیحات آفندی دشمن تبدیل خواهد نمود.

جنگها با پیشرفت فناوری و به کارگیری تسلیحات مدرن و هوشمند، ماهیت پیچیده و مخرب تری به خود گرفته اند و هر روزه در گوشه ای از جهان شاهد کشتار انبوه مردم و تخریب و انهدام منابع، سرمایه ها و زیرساخت های ملی آنها در اثر بمباران ها و انبوه آتش ویرانگر دشمنان بوده و این روند متوقف نشده و ادامه خواهد یافت.

امروزه کشورهایی که طعم خرابی و خسارات ناشی از جنگ را چشیده اند، جهت حفظ سرمایه های ملی و منابع حیاتی خود توجه خاص و ویژه ای به دفاع غیرعامل نموده و در راهبرد دفاعی خود جایگاه والایی برای آن قائل شده اند.

فصل اول - کلیات

۱. تاریخچه و بررسی سوابق جهانی
۲. ویژگی های جمهوری اسلامی ایران
۳. سیر تحول جنگ ها
۴. الزامات و ویژگی های دفاع مؤثر در جنگ های نسل چهارم

فصل اول - کلیات

۱. تاریخچه و بررسی سوابق جهانی

موضوع پدافند غیر عامل در جهان از قدمتی به اندازه تاریخ زندگی انسان برخوردار است.

انسانی های اولیه برای در امان ماندن از تهاجم حیوانات وحشی و دیگر دشمنان خود و همچنین برای کاستن از نگرانی های خود به غارها، بالای درختان و دیگر مأمن های طبیعی پناه می بردند.

با شکل گیری تمدن های اولیه در جهان که با وقوع پدافند غیر عامل جنگ همراه بود، انسان ها اصول پدافند غیر عامل را به صورت جوشن و سپر برای حفاظت انفرادی و برج و بارو و قلاع محکم و مرتفع را برای تامین امنیت گروهی به صورت گسترده ای رواج دادند.

وجود خندق در اطراف شهرها و ایجاد دروازه های مستحکم برای پیشگیری از حملات غافلگیرانه دشمن در تمام نقاط جهان امری رایج بود.

موضوع پدافند غیر عامل و بهره گیری از منافع آنها تنها زائیده عقل انسان نبوده و خداوند بزرگ که مخزن تمام علوم نزد اوست در آیه ۸۰ از سوره مبارکه انبیاء می فرماید:

وَعَلَّمَانَا صِنْعَةَ لُبُوسٍ لِّكُم لِيَتَحِصِنَکُمْ مِنْ بَاسِکُمْ فَهَلْ اَنْتُمْ شَاکِرُونَ

« و ما به او (حضرت داود علیه السلام) ساخت زره را تعلیم نمودیم تا شما را از آسیب جنگ در امان بدارد پس آیا از شکر گریزانید؟ »

در جریان هجرت پیامبر عظیم الشان اسلام نیز خداوند متعال با استفاده از شگردهای اختفاء و فریب که از اصول پدافند غیر عامل است مانع از دسترسی کفار قریش به ایشان گردید.

استفاده از عوارض طبیعی برای جلوگیری از دسترسی دشمن نیز به یکی از اصول پدافند غیر عامل است همواره مورد نظر بوده و حضرت امیر المومنین علی (ع) در نامه ۱۲ نهج البلاغه می فرمایند:

« آنگاه که در میدان جنگ در مقابل دشمن قرار گرفتید می باید قرارگاه شما در دامنه کوه ها و تپه ها و یا در کنار رودها باشد تا پوشش و حفاظ شما گردد و شما را از دشمن نگاهبانی کند»

در صدر اسلام نیز با تکیه بر این اصول، غزوه احد با اتکا بر ارتفاعات و گماشتن نگاهبانان در نقاط نفوذ و غزوه خندق با کندن گودال پیرامون مدینه طرح ریزی شد.

پس از اختراع باروت و توسعه استفاده از آن در ساخت جنگ افزار و ساخت سلاحهایی با پرتاب منحنی، موضوع پدافند غیر عامل نیز به تدریج ضمن اتکا به اصول خود تغییر یافت.

در خلال جنگ های ناحیه ای و پس از جنگ جهانی اول آسیب های ناشی از جنگ و تخریب شهرها و کارخانه ها به موضوع پدافند غیر عامل اهمیت ویژه ای داد.

بررسی جهانی: در جنگ جهانی دوم که استفاده از هواپیما و بمباران شهرها و مراکز صنعتی و سرمایه گذاری و پس از آن استفاده از موشک توسط آلمان نازی شروع شد خسارت های ناشی از جنگ و به خصوص آسیب هایی که به مردم و بخش های غیر نظامی وارد شد نسبت به جنگ جهانی اول سیر

صعودی داشت و این موضوع باعث شد تا کشورها به پدافند غیر عامل اهمیت مضاعفی بدهند.

در کنار کشورهایی مانند آمریکا، شوروی سابق، آلمان، فرانسه، انگلستان و کانادا حتی کشوری مانند سوئیس که در طول هر دو جنگ جهانی بی طرفی خود را حفظ کرده بود با شتاب فزاینده ای به پدافند غیر عامل روی آوردند.

۱- ارتش نازی برای ساخت هواپیماهای بمب افکن و موشک های ۷۲ که برای اولین بار در هشتم سپتامبر ۱۹۴۴ در میان بهت و حیرت جهانی لندن را هدف قرار داد از پناهگاه های مستحکم و تونل های ایجاد شده در دل کوهها به صورت گسترده ای استفاده می نمود و ساختمان های نظامی و اداری را با مستحکم ترین مصالح و با طرح های معماری ویژه ای که اصول پدافند غیرعامل در آن به خوبی رعایت شده بود بنا می نمود .

۲- پس از پایان جنگ جهانی دوم و محدودیت های اعمال شده به آلمان که ساخت انواعی از سلاح و مهمات را شامل می شد، دولت آلمان توسعه پدافند غیر عامل را در راستای سیاست تنش زدایی در دستور کار خود قرار داد و اعلام نمود روش های پدافند غیر عامل از آنجا که نقشی در تهدید و خسارت ندارند با سیاست تنش زدایی هم راستا می باشند و از سوی دیگر کشورهایی که در امر دفاع ضعیف باشند همواره تمایل دیگر کشورها را برای تصاحب منابع خود بر می انگیزد که در صورت سیاست تنش زدایی دچار مخاطره خواهد شد. توسعه پدافند غیر عامل در آلمان باعث گردید تا علاوه بر سازمان های دولتی، شرکت ها و موسسات غیر دولتی، نیز به صورت داوطلبانه و افتخاری در این زمینه با دولت همکاری نمایند.

بسیاری از تاسیسات و ساختمان های این کشور به صورت دو منظوره احداث می شود و علاوه بر کاربری های متفاوت در شرایط عادی، در شرایط بحران به پناهگاه تبدیل می شود که از جمله این مراکز می توان به خطوط راه آهن زیر زمینی، ایستگاههای مترو و پارکینگ های بزرگ ساختمان ها اشاره کرد. در این پناهگاه ها تمام تمهیدات لازم برای تامین نیازهای ضروری مردم به کار گرفته شده است و در زمان کوتاهی با سازماندهی و تمرین هایی که از قبل انجام می شود پناهگاه ها برای استفاده عموم آماده می گردد.

مردم و شرکت های ملی و خصوصی در صورت رعایت استانداردهای دفاع غیرعامل از دولت کمک های مالی دریافت می نمایند و ساخت پناهگاه در مدارس، دانشگاه ها و مراکز مشابه الزامی است.

در شوروی سابق سازمان دفاع غیر عامل در اواسط سال ۱۹۶۰ میلادی تاسیس گردید و به سرعت توسعه یافت و از سال ۱۹۶۶ با تحولی بزرگ تجدید سازمان گردید و سپهبد آلتونین از سوی لئونید برژنف به عنوان رئیس سازمان دفاع غیرعامل منصوب گردید و ساخت پناهگاه های ضد هسته ای و دو منظوره کردن بسیاری از تاسیسات مانند ایستگاهها و معابر مترو و پارکینگ های زیر زمینی از همان زمان در دستور کار قرار گرفت و با ساخت استحکامات ایمن و زره های مقاوم در مقابل انواع بمب و موشک توسعه یافت. اگر چه اقدامات شوروی در زمینه پدافند غیر عامل بسیار گسترده تر از این موارد است لیکن حفظ اطلاعات از طرف آنها باعث شده است که اخبار ناشی از اقدامات به صورت گسترده منتشر نشود.

۳- در آمریکا پس از گذشت بحران های برلین و کوبا در سال ۱۹۶۳ موضوع ساخت پناهگاه های خانگی و دسته جمعی مطرح شد و پس از

سازمانهای کوچک و فرعی که در این خصوص فعالیت می نمودند در سال ۱۹۷۹ مدیریت امور اضطراری دولت مرکزی (فما) برای مدیریت به هنگام شرایط اضطراری از جمله پیامدهای ناشی از حملات هسته ای به شهرهای آمریکا تشکیل گردید و نواحی دهگانه خود را در سرتاسر آمریکا تاسیس نمود. هدف این سازمان (اطمینان از حیات و حفظ بقا) مطرح گردید و پس از مدتی بیش از ۴۰۰۰ مرکز محلی و ایالتی به منظور بر عهده گرفتن از حفاظت در مقابل حملات احتمالی ایجاد شد. این در حالی بود که اقدامات پدافند غیر عامل در آمریکا قبل از تشکیل این سازمان شروع شده بود و پناهگاه های ضد هسته ای متعدد برای حفاظت از مردم احداث شد.

توسعه پدافند غیر عامل در آمریکا به گونه ای بود که مرد دفاع غیر عامل آمریکا به نام یوجین پی ویگر برنده صلح نوبل شد در ژانویه ۱۹۸۱ با انتخاب ریگان به عنوان رئیس جمهور آمریکا، برنامه وی در بیان استراتژی قدرت ملی به دفاع غیر عامل مورد اصلاح قرار گرفت و توسعه بیشتری یافت.

۴- در کشور کانادا هم به موضوع پدافند غیر عامل توجه خاصی مبذول گردیده است و دولت مرکزی وظیفه دارد در این مورد به تدوین اصول و سازماندهی تنظیم همکاری دولت و نیروهای مسلح، آموزش مسئولان و مردم، استفاده از همیاری در تدوین برنامه های آموزش محلی، گسترش برنامه های تحقیقاتی و نمونه سازی از طرح ها اقدام نماید.

از سال ۱۹۵۴ و پس از انتشار نتایج آزمایش های مگاتنی هسته ای آمریکا، کشور کانادا عکس العمل به موقع خود را با ایجاد سازمان دفاع غیر عامل نشان داد و از سال ۱۹۵۹ به منظور تامین بیشترین هماهنگی در امور دفاع غیر نظامی، سازمان های دفاع غیر عامل و اقدامات اضطراری را ادغام نمود که از مهمترین

وظایف این سازمان جدید، تنظیم نظم و امنیت به منظور حفظ حاکمیت و تداوم خدمات دولتی است.

۵- دولت سوئیس نیز با وجود سیاست بی طرفی در طول دو جنگ جهانی و به رغم اینکه از نظر موقعیت های ژئوپلیتیک و دارا بودن معادن زیرزمینی دارای وضعیت حساسیت آفرینی نیست پدافند غیرعامل را در این کشور به صورت جدی مورد پیگیری قرار داد و بخشی از فضای اطمینان بخش حاکم بر این کشور را می توان ناشی از اجرای این سیاست دانست. سازمان دفاع غیرعامل سوئیس به ساخت پناهگاه های مقاوم در مقابل انفجارات اتمی به طور گسترده ای توجه کرد و برای اقامت مردم تمامی امکانات از قبیل آب، غذا، دارو و سایر مایحتاج را به صورتی که قبل از فاسد شدن تعویض می کردند پیش بینی کرد.

۶- در کشور یوگسلاوی هم این موضوع توجه جدی معطوف گردید و در برنامه ریزی ها علاوه بر احداث پناهگاه، مستحکم ساختن ابنیه، ایجاد مراکز به صورت دو منظوره و آموزش و تمرین مردم، به اصولی مانند پراکندگی، کوچک سازی و فریب توجه شد به نحوی که در طول جنگ ۱۹۹۹ نیروهای مسلح کشور عضو ناتو با وجود بمباران گسترده نتوانستند خسارت های عمده به تاسیسات این کشور وارد نمایند.

۷- از کشورهای همسایه نیز کشور پاکستان به این موضوع علاقه مندی خاصی نشان داده است و ضمن ایجاد سازمانی برای این امر به موضوع آموزش عمومی مردم توجه نموده است به طوری که جزوات آموزشی با متون ساده و روان در مورد نحوه مقابله با انفجارات هسته ای و دیگر تهدیدها در بین مردم و مراکز آموزش انتشار یافته است.

۸- در کشور کره شمالی هم که با تهدید آمریکا روبرو است پدافند غیرعامل به صورت گسترده ای مورد استفاده قرار می گیرد، معابر مترو و ایستگاههای زیرزمینی شهر پیونگ یانگ در عمق بین ۹۰ تا ۱۰۵ متری زمین احداث شده اند، بسیاری از کارخانجات صنایع نظامی در تونل های بزرگ استقرار یافته و هواپیماهای نظامی پس از فرود می توانند در تونل های حفر شده مخفی شوند.

۲. ویژگی های جمهوری اسلامی ایران

جمهوری اسلامی ایران بنا به دلایل زیر همواره مورد تهدید مزمن و پایدار آمریکا و هم پیمانان استراتژیک آن قرار دارد:

- از دیدگاه ایدئولوژی و اتکاء و پایبندی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به اسلام ناب محمدی و مبانی آن
- از دیدگاه ژئوپلیتیک و جغرافیای سیاسی
- از دیدگاه اقتصادی و بهره مندی از منابع عظیم نفت و گاز
- از دیدگاه فناورانه و ورود جمهوری اسلامی ایران به عرصه های فناوریهای نوین همچون بحث غنی سازی اورانیوم

۳. سیر تحول جنگ ها (و شیوه های دفاع در مقابل آنها)

جنگ ها چه به صورت خواسته و یا ناخواسته و تحمیلی با زندگی حیات جوامع بشری آمیخته شده است و در بسیاری از موارد به نظر می رسد که هیچ راه گریزی از آن وجود ندارد. بشریت در طول تاریخ ۵۰۰۰ ساله تمدن بشری

در روی کره زمین حدود ۱۴۰۰۰ جنگ را شاهد بوده و در طی این جنگ ها بیش از ۴ میلیارد انسان جان باختند.

در طول تاریخ چند هزار ساله بشری صرفاً ۲۶۸ سال بدون جنگ و مناقشه بوده است و تنها در طی ۴۵ سال یعنی طی سالهای ۱۹۹۰ - ۱۹۴۵ در روی کره زمین فقط ۳ هفته بدون جنگ بوده و جالب اینکه اکثر جنگها در کشورهای جهان سوم بوقوع پیوسته است.

در قرن بیستم بیش از ۲۲۰ جنگ بوقوع پیوسته و میلیونها نفر تلفات انسانی داشته است. در طول این سالها همگام و هماهنگ با رشد و پیشرفت فناوریانه قدر مسلم روشها، قواعد و اصول جنگ با توجه به امکانات و توانمندیها و دانش آن جامعه دچار تغییر و تحول اساسی گردیده است.

تحولات تاریخی جنگ ها :

▪ جنگ های نسل اول:

شامل جنگ های دوره تاریخی از پیدایش بشر تا اختراع سلاح های گرم و متکی بر سلاح های سرد می شود.

▪ جنگ های نسل دوم:

شامل جنگ های دوره تاریخی اختراع و بکارگیری سلاح های گرم تا زمان ورود ماشین به عرصه نبرد می گردد.

▪ جنگ های نسل سوم:

جنگ های نسل سوم یا جنگ های مکانیزه با اختراع و بکارگیری ماشین های جنگی و توسعه عرصه نبرد به هوا و زیر دریا شروع و تا دوره معاصر ادامه داشت. تهاجم ارتش بعثی عراق و دوره هشت ساله دفاع مقدس یکی از مهمترین تجارب جنگی بشر در این دوره می باشد.

مشخصه های جنگ های نسل سوم:

- ۱- تاکید بر جنگ سخت (حجم انبوه و گسترده درگیری های فیزیکی بین طرفین)..
 - ۲- اصرار بر کسب برتریهای تاکتیکی.
 - ۳- تاکید بر انهدام واحدها و یگان های دفاعی.
 - ۴- بکارگیری حجم انبوه مهمات و سلاح های معمولی و غیر دقیق.
 - ۵- تکیه بسیار زیاد بر نبرد زمینی و محدودیت در هوا و عدم بهره مندی فضا در نبرد.
 - ۶- تکیه بر حجم انبوه نیروی انسانی.
 - ۷- دشواریهای مدیریت صحنه نبرد و پشتیبانی ها.
 - ۸- گستردگی خسارت و تلفات وارده به غیر نظامیان.
 - ۹- طولانی تر شدن دوره جنگ.
 - ۱۰- خطر پذیری بسیار بالا.
 - ۱۱- هزینه بسیار بالا.
- جنگ های نسل چهارم:

با شروع دوره انقلاب علوم و فناوریها، خصوصا فناوریهای اطلاعات، ارتباطات، الکترونیک و رایانه در سالهای اخیر، جنگ های نسل چهارم طراحی و در چند جنگ اخیر تجربه شده و سیر تکاملی خود را طی می نماید.

مشخصه های جنگ های نسل چهارم:

- ۱- تاکید بر جنگ نرم (شامل جنگ اطلاعاتی- جنگ روانی تبلیغاتی- جنگ سایبری).

- ۲- بکارگیری موضعی و مقطعی جنگ سخت (جنگ یا ضربات محدود) برای تقویت و پشتیبانی جنگ نرم.
- ۳- تاکید بر جنگ الکترونیک پیشرفته.
- ۴- تکیه بر شبکه گسترده و سامانه های پیشرفته و هوشمند سنجش از راه دور.
- ۵- تکیه بر سلاح ها و تجهیزات هوشمند و پیشرفته و دقیق.
- ۶- توسعه توانمندیها و کسب برتری کامل در هوا.
- ۷- گسترش عرصه جنگ به فضا.
- ۸- پرهیز از درگیری قطعی در جنگ سخت، قبل از اطمینان از پیروزی در جنگ نرم.
- ۹- شروع همزمان نبرد در خط و عمق نزدیک و عمق دور (گسترش عرصه نبرد به تمام سطوح جغرافیای کشور هدف).
- ۱۰- تاکید بر انهدام زیرساخت های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور در اولویت نخست اهداف تهاجم.
- ۱۱- تلاش مؤکد و مستمر برای قطع ارتباط رهبری و مدیریت دفاعی و عمومی کشور با مردم و نیروهای دفاعی در گام نخست تهاجم.
- ۱۲- کوتاه شدن مدت جنگ (طراحی جنگ برق آسا).
- ۱۳- خطرپذیری پائین.

۴. الزامات و ویژگی های دفاع مؤثر در جنگ های نسل چهارم

۱- ضرورت برنامه ریزی و آغاز طرح های جامع دفاع قبل از شروع درگیریهای آشکار (دفاع در مقابل جنگ نرم)
۲- توسعه همه جانبه تدابیر دفاعی به منظور افزایش ضریب پایداری ملی.
۳- گسترش طرح های دفاعی در سطح تمامی نقاط هدف در جغرافیای کشور و حوزه سرزمینی ملی به روش دفاع نقطه ای.
۴- تاکید ویژه بر دفاع غیرعامل.
۵- اتکا بر ایمان، هوشیاری، روحیه و توان دفاعی مردمی.
۶- توجه و تاکید بر راهبرد و اصول دفاع نامتقارن.
۷- توجه به تمام جهات چهارگانه به عنوان محورها و معابر تهاجم.
۸- شناسایی و رفع ضعفهای ذاتی و فن آوریها و آسیب پذیریهای ساختاری و سیستمی.
۹- تمرکز بر اولویت های دفاعی (دفاع از نقاط حیاتی، حساس و مهم)
۱۰- تمرکز تلاشها بر ارتقاء روحیه و اراده ملی برای دفاع.

فصل دوم - مبانی نظری دفاع غیر عامل

۱. اهداف دفاع غیر عامل
۲. اهمیت دفاع غیر عامل
۳. اصول دفاع غیر عامل

فصل دوم - مبانی نظری دفاع غیر عامل

دفاع در حقیقت به مجموعه اقداماتی اطلاق می گردد که با اجرای آن می توان از وارد شدن خسارت به تجهیزات و تاسیسات حیاتی، حساس و مهم نظامی و غیر نظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده و موجبات استمرار فعالیتهای زیر بنایی، تامین نیازهای حیاتی، تداوم خدمات رسانی عمومی و تسهیل اداره کشور در شرایط بحرانی و تجاوز خارجی را فراهم نمود. بنابراین:

۱. اهداف دفاع غیر عامل

- ۱- کاهش قابلیت و توانایی سامانه های شناسایی، هدف یابی و دقت هدفگیری تسلیحات آفندی دشمن.
- ۲- تقلیل آسیب پذیری و کاهش خسارات و صدمات به تاسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی مراکز حیاتی، حساس و مهم نظامی و غیرنظامی کشور در برابر تهدیدات و حملات دشمن.
- ۳- حفظ سرمایه های کلان ملی کشور.
- ۴- حفظ توان خودی جهت ادامه فعالیت ها و تداوم عملیات تولید و خدمات رسانی.
- ۵- سلب آزادی و ابتکار عمل از دشمن و ایجاد شرایط سخت و دشوار برای وی در عملیات.
- ۶- صرفه جویی در هزینه های تسلیحاتی و نیروی انسانی.
- ۷- افزایش آستانه مقاومت مردمی و قوای خودی در برابر تهاجمات دشمن.
- ۸- تحمیل هزینه بیشتر به دشمن از طریق وادار نمودن وی به تلف نمودن منابع محدود خود بر روی اهداف کاذب و فریبنده و سلب صرفه جویی قوا از وی.
- ۹- بالا بردن توان دفاعی کشور.
- ۱۰- توزیع ثروت، جمعیت و سرمایه های ملی در کل فضای سرزمینی کشور از طریق اعمال سیاست تمرکز زدایی، آمایش سرزمینی و پراکندگی زیرساختهای کلیدی و مراکز حیاتی، حساس و مهم تولیدی محصولات کلیدی (نیروگاهی، پالایشگاه، صنعتی، نظامی، غذایی، آبرسانی...)

۱۱- ایجاد آمادگی های لازم جهت مقابله با دشمن در شرایط تهدیدات نامتقارن.

۱۲- حفظ تمامیت ارضی، امنیت ملی و استقلال کشور.

۲. اهمیت دفاع غیر عامل

تجارب و شواهد ثبت شده در جنگهای اعصار گذشته تاریخ بشری و قرن حاضر، نمونه های مدلل و انکارناپذیری است که اهمیت پدیده دفاع غیرعامل را آشکار ثابت نموده و موارد مشروحه زیر نمونه های بارز این اهمیت می باشند.

۱- موجب زنده ماندن و حفظ بقای نیروی انسانی می گردد که با ارزش ترین سرمایه و موجودیت ملی و اصلی کشور می باشد:

• وجود و حیات هر سر باز یا فرمانده می تواند پیروزی و سرنوشت نبرد را رقم زند.

• وجود و حیات هر انسان و شهروند در صحنه اجتماع می تواند موجب حیات، توسعه و نجات جامعه و ملت گردد.

از دست دادن نا بهنگام یک انسان، بزرگترین زیان اجتماعی است که به جامعه و کشور وارد می شود.

• هرکس نفسی را بدون حق قصاص و یا بدون علت ایجاد فساد و فتنه در روی زمین به قتل رساند، مثل آن باشد که همه مردم را کشته و هر که نفسی را حیات ببخشد (از مرگ نجات دهد) مثل آن است که همه مردم را حیات بخشیده است. (مائده / ۳۲)

• موضوع پدافند غیر عامل و بهره گیری از منافع آن تنها زایده عقل انسان نبوده و خداوند حکیم که مخزن تمام علوم نزد اوست در آیه (۸۰) سوره مبارکه انبیاء می فرماید:

وَ عَلَّمَنَا هُنَّ صِنْعَةَ لُبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَاسِكُمْ فَهَلْ أَنتُمْ شَاكِرُونَ

« و ما به او (حضرت داود علیه السلام) ساخت زره را تعلیم نمودیم تا شما را از آسیب جنگ در امان بدارد، پس آیا از شکر گریزانید؟ »

• مقابله با تهدیدات و برگرداندن آتش از روی سر مردم (مسلمین) و حفظ جان آنها از جمله اهداف اصولی دفاع غیر عامل می باشد که ارزش والای آن در حدیثی از وجود مبارک حضرت محمد (ص) چنین نقل شده است:

« هر کس تجاوز آب یا آتشی را از گروهی از مسلمین برگرداند، بهشت بر او واجب می شود.»

۲- موجب صرفه جویی کلان اقتصادی و ارزی در حفظ تجهیزات و تسلیحات و بسیار گران قیمت نظامی (هوایماهای شکاری و ترابری، بالگردها، سامانه های موشکی پدافند هوایی و زمین، رادارها، شناورها، توپخانه صحرائی، تانک ها و نفربرهای رزمی و...) می گردد:

- خرید و تهیه تسلیحات نظامی در هر زمان و از هر جا امکان پذیر نمی باشد.
- وجود حتی یک سلاح (تیربار، توپ، تانک، بالگرد، هوایما، شناور، موشک و...) می تواند سرنوشت نبرد را رقم زند.
- انجام اقدامات دفاع غیر عامل نظیر مکان یابی خوب، ایجاد خاکریز و مواضع، ایجاد استحکامات سنگری و ... موجب صرفه جویی در به کارگیری سلاح ها کمتر پدافند هوایی می گردد.

- دشمن در اولین مرحله جنگ هوایی با بمباران پایگاههای هوایی مواضع پدافند هوایی به دنبال کسب برتری هوایی می باشد.
- ۳- اقدامات پدافند غیرعامل مراکز حیاتی و حساس اقتصادی، سیاسی، نظامی، ارتباطی و مراکز عمده علمی و فرهنگی و ... را در برابر حملات و بمبارانهای هوایی دشمن حفظ و ادامه فعالیت در شرایط بحران و جنگ را ممکن می کند:
- اهداف اصلی و نوک پیکان حمله دشمن در «استراتژی انهدام مرکز ثقل» مراکز حیاتی و حساس یاد شده می باشد.
- کم توجهی به اقدامات دفاع غیرعامل در مراکز حیاتی و حساس در طول جنگ تحمیلی به علت نبودن استراتژی دفاعی همه جانبه موجب خسارتهای سنگین و قابل توجهی گردید.
- استراتژی و سیاست تمرکز زدایی کره شمالی در جهت کوچک سازی و پراکنده نمودن مراکز حیاتی و حساس راهکاری عملی و قابل توجه در کاهش آسیب پذیری مراکز یاد شده می باشد.
- اجرای سیاست تمرکز زدایی و توزیع و پراکندگی مراکز حیاتی، حساس و مهم و امکانات و تسهیلات حاشیه ای آن در کل فضای سرزمینی کشور علاوه بر حفظ سرمایه های کلان ملی کشور در برابر تهدیدات احتمالی، بستر مناسبی را در جهت محروم زدایی مناطق محروم، اشتغال زایی و ایجاد عدالت اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی ایجاد می نماید.
- رعایت پاره ای از اقدامات دفاع غیر عامل در بعضی از مراکز حیاتی و حساس کشور موجب مقاومت بهتر و آسیب پذیری کمتر آنها در برابر حملات و بمباران های هوایی دشمن و تداوم خدمات رسانی و اجرای ماموریت

در طول هشت سال دفاع مقدس گردید. (پالایشگاه اصفهان، سد و نیروگاه آبی دز، سایت موشکی پدافند هوایی هاگ در عملیات والفجر ۸ و ...)

۴- اقدامات دفاع غیرعامل موجب تحمیل هزینه قابل توجه به دشمن می گردد:

- انهدام اهداف مستحکم به مراتب مشکل تر و پرهزینه تر از انهدام اهداف بدون حفاظ می باشد.
 - دشمن باید هواپیماها، تسلیحات و زمان بیشتری را صرف کشف هدف ها و انهدام آنها نماید.
 - چنانچه «خرج» یک اقدام یا تهدید، از «دخل» آن برای دشمن بیشتر باشد، در تصمیم و عمل وی تأثیر بازدارنده خواهد داشت.
 - اقدامات دفاع غیر عامل سبب بوجود آمدن تأثیرات روحی و روانی مثبت در شهروندان و رزمندگان می گردد:
 - بنا به نظریه ای، ثقل جنگها از مرزها و میادین نبرد نزدیک به شهرها سوق داده شده است.
 - اهداف مورد توجه دشمن از بمباران شهرها به قرار زیر می باشد:
 - ایجاد فشار بر مسئولین و دولتمردان.
 - ایجاد از هم گسیختگی در مردم و مجبور نمودن آنها به مهاجرت از شهرها و برهم زدن نظم اجتماعی.
 - ایجاد نارضایتی در مردم و جامعه.
 - نگران ساختن رزمندگان نسبت به اوضاع پشت صحنه.
 - از بین بردن مقاومت عقبه های شهری و پشتیبانی شهروندان از جبهه.
 - آمار تلفات غیر نظامیان در جنگها روندی افزایشی داشته است:
- در جنگ جهانی اول آمار تلفات انسانی ۱۰ میلیون نفر بوده است که همگی نظامی بوده اند.

- در جنگ جهانی دوم، تلفات غیر نظامیان ۶ میلیون نفر بیشتر از نظامیان بوده است.

- در جنگ جهانی کره تلفات غیرنظامیان ۹۵٪ و تلفات نظامیان ۵٪ بوده است.

- وجود جان پناه، سنگر، پناهگاه خاکریز و موانع در صحنه های نبرد و مراکز حیاتی و حساس تاثیرات قابل توجهی در ایجاد آرامش روانی برای رزمندگان و کارکنان در انجام وظایف محوله دارد. دشمن بعثی طی ۴ مرحله، شهرهای ایران را در جنگ تحمیلی مورد بمباران هوایی و حملات موشکی قرار داد (جنگ شهرها):

مرحله اول، ۶۲/۱۱/۱۳؛ مرحله دوم، ۶۳/۳/۵؛ مرحله سوم، بهمن ۶۵؛ مرحله چهارم، ۶۶/۱۱/۲۳

شمار تلفات جنگ جهانی دوم^۱

نوع تلفات	تعداد تلفات	درصد
نظامی	۲۳/۱۴۰/۰۰۰ نفر	۴۱٪
غیر نظامی	۲۹/۳۴۰/۰۰۰ نفر	۵۹٪

۵- اقدامات دفاع غیر عامل موجب حفظ نیروها برای ضربه زدن در زمان و مکان مناسب و گرفتن آزادی و ابتکار عمل از دشمن می گردد.

^۱ - مدیریت مطالعات و برنامه ریزی معاونت آموزش دانشگاه امام حسین (ع)، دفاع غیر نظامی، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع)، تهران: ۱۳۷۴، ص (۱۱۰).

۶- در مقام مقایسه سه عنصر (تهاجم، دفاع عامل و غیر عامل)، عنصر دفاع غیر عامل مخارج و هزینه های کمتری دارد و از نظر اخلاقی و بشردوستی و سیاسی مفهومی صلح دوستانه و تنش زا دارد.

۷- اجتناب ناپذیر بودن بروز جنگ های آینده و لزوم آمادگی دفاعی: از (۵) هزار سال تاریخ تمدن بشری فقط (۲۹۲) سال بدون جنگ بوده است.

در طی تاریخ گذشته بشری (۱۴) هزار جنگ اتفاق افتاده و (۴) میلیارد انسان جان باخته اند.

تنها از جنگ جهانی دوم به بعد (۲۱) میلیون نفر در (۱۵۰) جنگ که بیشتر آنها در کشورهای جهان سوم رخ داده، جان باخته اند.

در قرن بیستم بیش از (۲۲۰) جنگ به وقوع پیوسته و بیش از (۲۲۰) میلیون تلفات انسانی داشته است.

محدوده سرزمین و مرزهای میهن اسلامی طی سالیان گذشته شاهد چهار جنگ مهم با هدف نابودی یا تضعیف، مهار و محاصره انقلاب اسلامی (جنگ تحمیلی، جنگ افغانستان و دو جنگ آمریکا و متحدانش با عراق) بوده و جنگها و تهدیدهای دیگری نیز جزو اهداف استراتژیک و بلند مدت استکبار جهانی در منطقه می باشد، (طرح خاورمیانه بزرگ به بهانه های مبارزه با تروریسم و ایجاد دموکراسی واهی آمریکایی و ...).

جمهوری اسلامی ایران دارای (۱۵) همسایه است که تقریباً دو تا سه کشور در جهان هستند که این تعداد همسایه را دارند، کشورهای یاد شده به صورت مستمر شرایط ما را تحلیل نموده و رفتارشان را متناسب و بر اساس منافع و میزان اقتدار و توان ما تنظیم می نمایند.

- فقدان سلاح های ضد موشک بالستیک (ABM)^۱

سلاح های پدافند هوایی موجود پوشش کامل پدافندی مراکز حیاتی، حساس و مراکز جمعیتی کشور را ایجاد نمی نمایند، زیرا:

- حداقل سلاح پدافند هوایی (صرفاً توپ ضد هوایی) مورد نیاز جهت ایجاد پوشش پدافندی برای مراکز حیاتی و حساس شهرها طبق محاسبه های تخمینی برابر شرح زیر خواهد بود: در این محاسبه برای هر شهر (۴۰) مرکز و هر مرکز (۱۰) قبضه توپ فرض و منظور گردیده است.

- برابر سرشماری سال ۷۸، تعداد شهرهای کشور (۶۰۰) و تعداد روستاها (۶۵۰) برآورد گردیده است.^۲

تعداد قبضه مورد نیاز برای دفاع هوایی ارتفاع کم از شهرها = تعداد متوسط قبضه مورد نیاز برای هر نقطه یا منطقه * نقاط یا مناطق آسیب پذیر * تعداد شهرها

$$\text{تعداد قبضه مورد نیاز} = ۲۴۰/۰۰۰ = (۴۰ * ۱۰) * ۶۰۰$$

$$\text{تعداد خدمه مورد نیاز} = ۱/۲۰۰/۰۰۰ = ۲۴۰۰۰۰ * ۵$$

- رعایت اصول بنیادی تاکتیکی پدافند هوایی زیر با توجه به گستره سرزمینی و تعداد قابل توجه مراکز حیاتی، حساس و مهم شهرها، تعداد جنگ افزارها و نیروی انسانی مورد نیاز مربوطه را تا چند برابر افزایش می دهد که موضوعی دور از دسترس می باشد.

- انبوهی سلاح
- تنوع سلاح

^۱-ABM= Anti Ballistic Missile

^۲ - افزایش و توسعه تدریجی تعداد شهرها و مراکز حیاتی و حساس کشور نقیصه خلأ پوشش پدافندی مراکز مذکور را تشدید می کند، برابر سرشماری سال ۸۵ تعداد شهرها به بیش از ۱۰۰۰ شهر افزایش یافته است.

- دفاع در عمق
- تمرکز آتش
- درگیری اولیه
- پوشش متقابل

- برابر مطالعه ای تحقیقی^۱ از نتیجه عملکرد یکی از سامانه های پدافند هوایی گسترش یافته در مناطق حیاتی کشور در شهرهای (اصفهان، تهران، امیدیه و جزیره خارک) از تعداد (۱۳۲) حمله هوایی هواپیماهای دشمن، (۹) فروند آنها توسط سلاحهای پدافند هوایی کاملاً منهدم، (۷۲) فروند فراری و (۵۱) فروند موفق به بمباران مراکز حیاتی و حساس موجود در شهرهای یاد شده گردیده اند.

- آمار یاد شده گرچه نشان دهنده ۵۴٪ موفقیت (فراری دادن هواپیماهای دشمن) و ۷٪ کاملاً موفق (انهدام هواپیماهای دشمن) می باشد، به هر حال ۳۹٪ عدم موفقیت وجود داشته که منجر به بمباران مراکز حیاتی و حساس گردیده است و این نقیصه و خلأ را باید با اقدامات دفاع غیر عامل رفع نمود.

۱۱- نظریه های استراتژیک و دکترین های نظامی، دال بر اهمیت و لزوم توجه به دفاع غیر عامل می باشد:

- کسی که اولین ضربه را می زند برنده نیست بلکه کسی که آخرین ضربه را تحمل می کند برنده است.^۲
- برابر تجارب عملی ثبت شده در تاریخ نظامی جنگهای گذشته، انجام اقدامات فریبنده موجب غافلگیری و سلب ابتکار عمل دشمن

۱ - فصلنامه دانشکده فرماندهی و ستاد آجا، غلامرضا بهمنش، زمستان ۷۹، صفحه ۱۴.

۲ - سون تزو تنورسین نظامی چینی، ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد.

۸- نیل به دفاع غیر عامل در مقایسه با دفاع عامل، ساده تر و سهل الوصول تر و با سیاست خود کفایی و عدم وابستگی و استقلال موافق تر است.

۹- پیشگیری بهتر از درمان، و تصفیه آب در سرچشمه آسان تر از تصفیه در دریاست، متخصصین زلزله شناسی ژاپنی عقیده دارند « این زلزله نیست که موجب کشته شدن انسان های بی گناه و بروز خسارت می گردد، بلکه سازه های ناامن می باشند که موجب بروز مرگ و خسارت می گردند ».

علت بسیاری از تلفات انسانی و خسارات تجهیزات مراکز حیاتی، حساس و مهم در بمباران های هوایی و موشکی را نیز می توان منبعث از نبود و یا نواقص اقدامات دفاع غیر عامل در سطوح مختلف راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی دانست.

۱۰- اجتناب ناپذیر بودن به کارگیری دفاع غیر عامل به علل زیر:

- ایجاد شکاف فناوری در سیستم ها و وجود تسلیحات قدیمی پدافند هوایی عامل، به علت پیشرفت سریع فناوری و عدم امکان تهیه سریع سامانه های مدرن به سبب بی انتها بودن این روند.
- آسیب پذیری سامانه های پدافند هوایی در برابر جنگ الکترونیک پیشرفته دشمن.
- غافلگیر شدن سامانه های پدافند هوایی در برابر هواپیماهای تهاجمی و موشک های کروز و بالستیک به علت:
 - پرواز در ارتفاع پایین و استفاده از نقاط کور راداری.
 - پرتاب موشک از ماوراء برد جنگ افزارهای پدافند هوایی.
 - برتری هوایی دشمن.

گردیده و در صورت عدم انجام اقدامات فریبنده غافلگیری تا میزان ۵۰٪ کاهش می یابد.

- چنانچه استراتژی غلط باشد مهارت ژنرال و فرمانده در صحنه جنگ، دلاوری سرباز و اغوای پیروز شدن و اقدامات تاکتیکی هر قدر هم که تعیین کننده باشد مؤثر نخواهد افتاد.

- اتخاذ روندی برای رسیدن به پیروزی، بدون وقوع هر گونه ستیز جدی و نبرد قطعی (کمال استراتژی) خواهد بود.

- اصل تأمین.

- در استراتژی غیر مستقیم، رویکرد به حيله و فریب، گیج و مختل نمودن فکر دشمن در شرایط نامتقارن توان رزمی مورد توجه می باشد.

- استراتژی تمرکز زدایی و کوچک سازی مراکز حیاتی، حساس و مهم.

- استراتژی انهدام مراکز ثقل.

۱۲- راهبرد دشمن در پنج حلقه استراتژیک واردن، مدل تجربه شده ای است که لزوم توجه بنیادی به اقدامات دفاع غیر عامل را در مراکز حیاتی، حساس و مهم کشوری ضروری و مضاعف نموده و کم توجهی به آن موجب وارد شدن خسارات و تلفات سنگین به سرمایه های کلان کشور و کاهش آستانه مقاومت و امنیت ملی در شرایط وقوع تهدید و جنگ می باشد.

۱۳- جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱) و جنگ بالکان با وجود استفاده از پیشرفته ترین جنگ افزارهای مدرن هوایی و زمینی، مملو از حوادثی است که مؤید کارایی و اهمیت به کارگیری دفاع غیر عامل می باشد.

۱۴- در طول ۴۲ روز نبرد هوایی و ۱۰۸ هزار سورتی پرواز متحدین در جنگ اول خلیج فارس (۱۹۹۱) خلیج فارس و با وجود داشتن مدرن ترین حساسه های الکترونیکی شناسایی و ماهوارها، ۲۲ فروند بالگرد عراقی که در نخلستانهای جنوب عراق پنهان و استتار شده بود، پس از اتمام جنگ، سالم به دست مجاهدین عراقی افتاد.

- متحدین پس از ناامیدی از خارج نمودن سربازان و نظامیان عراقی از سنگرها و پناهگاههای محکم و استتار شده، اقدام به بمباران نیروگاههای عراقی نمودند تا آنها را مجبور به استفاده از ژنراتور و کشف سنگرها توسط حساسه های مادون قرمز نمایند.

- سالم ماندن پل های استتار شده عراق بر روی رودخانه دجله.

- فریب هواپیماهای ناتو توسط ماکروفرهای خانگی در مناقشه کوزوو (۱۹۹۹)

- سالم ماندن سکوهای پرتاب اسکاد عراقی به علت جابجایی و انتقال سریع آن ها به پناهگاههای امن پس از پرتاب و استفاده از سکوهای پرتاب کاذب در اطراف محل پرتاب اصلی.

- استفاده از دود لاستیک با آتش زدن شمار قابل توجهی از آنها ۴۰۰ الی ۵۰۰ لاستیک در اطراف کارخانه های مهم و مراکز حساس جهت مخفی نمودن آنها و انحراف موشک های مادون قرمز هواپیماهای متحدین.

- نیروهای عراق در جریان اشغال کویت در سال ۱۹۹۱^۱ (جنگ اول خلیج فارس) برای ایجاد استتار هوایی و زمینی در برابر نیروهای آمریکایی چاههای نفت را به آتش کشیدند و امکان شناسایی هوایی،

^۱- در روز ۲۲ فوریه سال ۱۹۹۱ نیروهای عراقی ۲۰۰ حلقه چاه نفتی در کویت را به آتش کشیدند.

ماهواره ای و پشتیبانی نزدیک هوایی را از نیروهای آمریکایی در این منطقه سلب نمود.

• استفاده گسترده سربازان و نظامیان آمریکایی و متحدین از لباسها و تجهیزات و تسلیحات استتار و اختفا شده، علیرغم تفاوت زیاد و چشمگیر توان رزمی آن ها نسبت به عراق موضوع قابل توجهی است که لزوم به کارگیری آن را توسط نیروهای ضعیف تر در صحنه نبرد به طریق اولی توجیه می کند.

۱۵- در اهمیت یکی از اقدامات دفاع غیر عامل (ساختن پناهگاه) باید گفت: طبق محاسباتی که انجام شده است هنگام انفجار یک بمب اتمی به قدرت ۲۰ کیلو تن در مرکز شهر، اگر کلیه مردم در پناهگاه باشند تعداد تلفات در هنگام یاد شده ۲۴۰۰۰ نفر و مجروحین ۷۰۰۰ نفر خواهد بود، در صورتی که پناهگاهی وجود نداشته باشد همین انفجار ۷۰۰۰۰ نفر تلفات خواهد داشت.^۱

۱۶- مطالعه ساختار طبیعی و مهندسی فیزیولوژیک بدن انسان و جانداران مؤید این موضوع و حقیقت است که:

• قرار گرفتن عضو های حساس و با اهمیت بدن (مغز، چشم، قلب، گوش و...) در بهترین وضعیت و جالب ترین حافظ، موجب بقا و ادامه حیات آنها گردیده و یا به تعبیری دیگر، عضو های حساس باید در بهترین مکان و مطلوبترین پوشش حفاظتی قرار گرفته و حفاظت گردند و این تدبیر را خداوند حکیم و فاطر در خلقت موجودات مقرر فرموده است.

• جاندارانی که به مدد عنایت لایزال الهی دارای ابزارهای دفاع غیر عامل (از قبیل استتار، اختفا و پوشش حفاظتی، حيله و فریب،

^۱ - مجله دفاع غیر نظامی سوئیس، شماره ۵.

اعلام اخیر و آشیان یابی (بهتری می باشد در برابر حملات و خطرات محیطی ،
ایمنی بیشتری دارند.

۱۷- در بازدید و مطالعه تحقیقی و میدانی ، از نیروگاههای کشور در سال ۱۳۷۷
رئیس نیروگاه ، طریقه محاسبه ارزش یک نیروگاه را به قرار زیر عنوان نمود که
حاکمی از وجود سرمایه های کلان ملی در مراکز حیاتی حساس می باشد .

(دلار) *۲۵۰۰ (کیلووات) *۲۵۰ (تعداد واحد نیروگاه) N برابر فرمول یاد شده
ارزش یک نیروگاه ۴ واحدی به قرار زیر می گردد :
تومان $۲/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ = ۸۰۰ * ۲۵۰ * ۱۰۰۰ * ۲۵۰ * ۴$

با این حال ، وضعیت نیروگاه یاد شده از نظر شاخصه های دفاع غیرعامل در
برابر تهدیدات و حملات هوایی دشمن بسیار آسیب پذیر بود .
عدم توجه جدی به اقدامات دفاع غیرعامل در شرایط خلا کمی و کیفی
تسلیماتی پدافند هوایی و پیشرفت تسلیحات آفندی دشمن در بمباران
نیروگاهها به معنی از دست دادن سرمایه های کلان کشور ، از دست دادن
تعداد قابل توجهی از نیروهای انسانی نیروگاه ، تاثیرات منفی و مخرب روانی ،
قطع برق در مختل نمودن زندگی اجتماعی و روحیه شهروندان ، مختل و
متوقف نمودن چرخه تولیدی مراکز صنعتی و ... خواهد بود . توضیح اینکه
برابر اظهار معاون وزارت نیروی وقت ، حادثه قطع برق موقت سراسری کشور در
خرداد ماه ۸۰ ، معادل ۷۵ میلیون دلار به اقتصاد کشور خسارت زد و هر کیلو وات
ساعت خاموشی ، ۱/۵ میلیون دلار به اقتصاد کشور لطمه وارد می سازد .

۱۸- کوچک سازی، پراکندگی، تمرکز زدایی مراکز ثقل از جمله مبانی اصولی راهبردی پدافند غیر عامل می باشد که موجب کاهش آسیب پذیری و حفظ سرمایه های کلان موجود در این مراکز در شرایط وقوع جنگ گردید. ضمن آنکه موجب توزیع جمعیت در کل فضای سرزمین، اشتغال زدایی در مناطق محروم، جلوگیری از مهاجرت ها از مناطق محروم، ایجاد عدالت اجتماعی، ارتقاء آستانه مقاومت در مناطق مختلف سرزمین و توسعه پایدار می گردد.

۳. اصول دفاع غیر عامل

اصول دفاع غیر عامل، مجموعه اقدامات بنیادی و زیر بنایی است که در صورت به کار گیری می توان به اهداف پدافند غیر عامل از قبیل تقلیل خسارات و صدمات، کاهش قابلیت و توانایی سامانه های شناسایی و آشکار ساز، هدف یابی و دقت هدفگیری تسلیحات آفندی دشمن و تجمیل هزینه بیشتر به وی نائل گردید این اصول عبارتند از:

- ۱- انتخاب عرصه های ایمن در جغرافیای کشور.
- ۲- تعیین مقیاس بهینه استقرار جمعیت و فعالیت در فضا.
- ۳- پراکندگی در توزیع عملکردها متناسب با تهدیدات و جغرافیا.
- ۴- کوچک سازی و ابتکار در پدافند غیر عامل.
- ۵- انتخاب مقیاس بهینه از پراکندگی و توجه اقتصادی پروژه.
- ۶- موازی سازی سیستم های پشتیبانی وابسته.
- ۷- مقاوم سازی استحکامات و ایمن سازی سازه های حیاتی.
- ۸- مکان یابی استقرار عملکردها.

- ۹- مدیریت بحران دفاعی در صحنه ها.
- ۱۰- استتار و نامرئی سازی .
- ۱۱- کور کردن سیستم اطلاعاتی دشمن.
- ۱۲- اختفاء با استفاده از عوارض طبیعی .
- ۱۳- پوشش در همه زمینه ها .
- ۱۴- فریب، ابتکار عمل و تنوع در کلیه اقدامات .
- ۱۵- حفاظت اطلاعات، سیستم های حیاتی و مهم.
- ۱۶- تولید سازه های دو منظوره (موانع).

اصول بنیادی دفاع غیر عامل

سه اصل بنیادی دفاع غیر عامل عبارتند از:

الف- مکان یابی (site selection)

ب- استتار (camouflage)

ج- احداث و ایجاد استتار (Camouflage Construction)

الف- مکان یابی

مکان یابی انتخاب بهترین و مطلوب ترین نقطه و محل استقرار است به طوری که پنهان و مخفی نمودن نیروی انسانی، وسایل و تجهیزات و فعالیتها را به بهترین وجه امکان پذیر سازد. بنابراین، اگر مکان یابی به خوبی انجام شود، به کارگیری و استفاده از وسایل و ابزار مصنوعی جهت استتار و اختفاء ضرورتی پیدا نمی کند و یا این ضرورت به حداقل ممکن تقلیل خواهد یافت.

تجربه نشان داده است که مکان یابی صحیح و مطلوب می تواند مقدار بسیار زیادی از معضلات و مشکلات استتار و اختفاء را حل و فصل نموده ضمن آنکه تهدیدات و آسیب پذیری های احتمالی را نیز کاهش و تقلیل می دهد.

نگاهی اجمالی به مکان یابی صحیح اولیه بعضی مراکز حساس (نظامی، اقتصادی، ارتباطی و نیروگاهها و ...) مؤید این نظر است که مکان یابی صحیح فواید مشروحه ذیل را در بر دارد:

- آسیب پذیری را تا حد قابل توجهی تقلیل می دهد.
- وضعیت پدافندی مناسبی ایجاد می نماید.
- دشمن را در حمله با مشکل و محدودیت مواجه نموده و ابتکار عمل را از وی سلب می کند.

- نیاز به تسلیحات پدافندی را تقلیل می دهد.
- صرفه جویی قابل توجهی را در حفظ سرمایه های ملی به دنبال دارد.

توضیح این که اثرات تخریبی حملات و بمباران های هوایی دشمن در جنگ تحمیلی به مراکز حساس و حیاتی مانند (پالایشگاه آبادان سایت^۱ (CRC) دهلران پالایشگاه اصفهان، نیروگاه آبی سد دز، مرکز مخابرات ماهواره ای شهید قندی و... نتایج متفاوتی داشته است که یکی از عوامل عمده آن وضعیت و موقعیت مکانی مناسب و یا غیر مناسب این مراکز بوده است. جا دارد ضمن برنامه ریزی لازم در رفع نواقص تاسیسات و مراکز حیاتی و حساس احداث شده قبلی، در مکان یابی مراکز حیاتی و حساس آتی که با سرمایه های کلان و قابل توجهی احداث خواهند شد به اساسی ترین اصول دفاع غیر عامل، « مکان یابی اولیه» توجه و عنایت ویژه ای مبذول شود و صرفاً پس از حصول اطمینان از موضوع یاد شده، اقدامات بعدی ساخت و ساز صورت پذیرد.

سه رکن عمده و تعیین کننده در مکان یابی به شرح ذیل می باشد:

- مأموریت

^۱ - Control and Reportikg Center = مرکز کنترل و گزارشها

• پراکندگی

• شکل عوارض و محیط

۱- مأموریت (Mission): مأموریت، مهمترین و برترین نقش را در مقایسه با عوامل دیگر مکان یابی دارا می باشد. چه بسا محل و موقعیت، برای استقرار یک واحد نظامی یا غیر نظامی از نظر داشتن استار، اختفا و پوشش بهترین حالت و شرایط ممکن را داشته باشد ولی امکان انجام مأموریت در آن محل نباشد.

برای مثال نیروگاه اتمی، سایت رادار اعلام خبر و موضوع توپخانه پدافند هوایی دارای ویژگی های خاصی می باشند که نقش تعیین کننده ای در انتخاب محل استقرار آنها جهت امکان انجام مأموریت ایفا می کند؛ برای مثال در صورتی سایت راداری می تواند مأموریت مربوطه را انجام دهد که در بلندترین نقطه منطقه مورد نظر مستقر گردد (جهت به کاهش رسانیدن زوایای کور راداری) و حال چنانچه سایت رادار را در ته دره ای که دارای بهترین عوارض طبیعی جلوگیری از آسیب رساندن توسط حملات دشمن می باشد مستقر گردد به علت عدم امکان اجرای مأموریت، تلاش و اقدامی بی فایده خواهد بود.

۲- پراکندگی (Dispersion): لازمه رعایت این عامل، اندازه، وسعت و مساحت مورد نیاز یک موضع یا محل استقرار می باشد. بنابراین اگر وسعت محل انتخاب شده به اندازه ای باشد که امکان پراکندگی را فراهم نسازد، محل در موضع خوبی برای استقرار و انجام عملیات و اجرای مأموریت نخواهد بود. زیرا محل انتخاب شده به علت تراکم شدن تجهیزات و تاسیسات به یک هدف آسیب پذیر تبدیل خواهد شد.

۳- شکل عوارض و محیط (Terran Pattern) هر عارضه و محیطی، شکل و ساختار خاصی دارد که آن را با سایر و محیط ها متمایز می سازد و هر گونه تغییر شکل در محیط نشان دهنده نوعی فعالیت و حضور نیروی انسانی در آنجا می باشد و هرگونه ساخت و ساز و احداث جدید که فاقد هماهنگی و هم رنگی با محیط اطراف باشد سریعاً موجب شناسایی و آشکار شدن فعالیت و بالارفتن حساسیت دشمن به آن محل می گردد. تاسیس و احداث یک ساختمان آجری و یا دپوی پشتیبانی در یک منطقه روستایی که دارای خانه ای گلی، اصطبل، مزارع کشاورزی و جاده های خاکی می باشد بلافاصله موجب جلب توجه دشمن می گردد.

شکل زمین و محیط در پنج دسته متمایز زیر، تقسیم بندی می شود که هر یک از آنها دارای خصوصیات متمایز و متفاوت با انواع دیگر می باشد:

روستایی	شهری	جنگلی	کویری	قطبی
---------	------	-------	-------	------

- **محیط روستایی:** شکل زمین و عوارض محیط روستایی، از هوا دارای مشخصه هایی مانند منازل کوچک و متصل به اصطبل ها، جاده های خاکی، زمین و مزارع کشاورزی علامت گذاری و مرزبندی شده، وجود گله های گاو و گوسفند و ... می باشد.
- **محیط شهری:** مشخصه های این مناطق، از هوا وجود خانه ها و منازل کم و بیش منظم و متحدالشکل، خیابان های آسفالتی و چهارراهها و تقاطع های متعدد و میادین منظم می باشد.

- **محیط جنگلی:** مشخصه های این مناطق، از هوا وجود درختان انبوه غیر منظم و متفاوت با باغستانهای منظم و مصنوعی می باشد.
- **محیط کویری:** مشخصه های این مناطق، از هوا سرزمینی بی آب و علف و بدون هیچگونه علائم زندگی و فعالیت های انسانی است.
- **محیط قطبی:** مشخصه های این مناطق، از هوا وجود یخچالهای عظیم و سرزمینی پوشیده از برف بدون هیچگونه پوشش گیاهی می باشد.

ب- انضباط استتار

دومین اصل و شرط اساسی دست یابی به استتار و موفقیت در آن، رعایت شدید و قاطع و دقیق انضباط استتار به صورت فردی و گروهی می باشد. انضباط استتار اجتناب از کارهایی است که ظاهر طبیعی یک منطقه را تغییر داده یا موقعیت عده ها و تجهیزات را بدون این که حتی دیده شوند برای دشمن آشکار می سازد.

موارد قابل توجه در این راستا به شرح ذیل می باشد:

- ۱- از هرگونه فعالیت هایی که موجب مشخص و نمایان شدن موضع، محل تجهیزات و تغییر شکل ظاهری و طبیعی یک محل و یا آشکار شدن حضور فعالیت در یک مکان می گردد باید اجتناب نمود.
- ۲- اگر حتی فقط یک سرباز از قوانین استتار، در خصوص عدم ایجاد صدا و یا مخفی ماندن و حرکت نمودن، تخلف و سرپیچی نماید، کلیه کوششهای گروهی واحد نظامی با شکست مواجه خواهد شد.
- ۳- بدون شک هرگونه بی توجهی و اهمال کاری موجب آشکار و کشف شدن و موقعیت شما توسط دشمن می گردد.

۴- رعایت سکوت رادیویی و راداری از موارد قابل توجهی است که باید به آن توجه کرد.

ج- ایجاد استتار

سومین و آخرین اصل از اصول بنیادی « ایجاد استتار » است و آن در صورتی است که امکان به کار گیری علفها و بوته های طبیعی به علت وضعیت خاص محیطی امکان پذیر نباشد.

در این شرایط باید با استفاده از وسایل مصنوعی، استتار لازم را ایجاد کرد.

(۱) رنگ آمیزی طرح استتار باید با محیط و زمینه اطراف هماهنگی و یکنواختی داشته باشد.

(۲) استتار مصنوعی به گونه ای باید انجام شود که حداکثر همگونی و تشابه و همرنگی لازم را با محیط و رویدنی های طبیعی بومی داشته باشد.

(۳) وسایل مصنوعی استتار مصنوعی باید به گونه ای تعبیه و تثبیت شوند که در برابر وزش بادهای شدید و تغییرات جوی و آب و هوایی پابرجا مانده و به صورت متناوب بازبینی و نگهداری شود.

(۴) استقرار و احداث وسایل مصنوعی استتار باید به صورت مخفیانه و حتی المقدور در هنگام تاریکی شب انجام شود.

(۵) عملیات احداث و ایجاد استتار باید به گونه ای انجام شود که شکل طبیعی محیط حفظ شود و احیاناً جاده و چاله و کانال روباز و حفره جدیدی به محیط و شکل و بافت قبلی زمین اضافه نشود.